

โลกียทรัพย์ในพุทธปรัชญา MUNDANE PROPERTY IN BUDDHISM PHILOSOPHY

พระครูวินัยธรสัจชัย ญาณวิโร (ทิพย์โอสธ)

Phrakhu Vinaidhorn Sanchai Nānaviro (Thiposot)

พระมหาเจริญ กตปญโญ (กระพิล)

Phramaha Charoen Katapanyo (krapila)

E-mail: sunchait65@gmail.com, charoen4550@gmail.com

วันที่รับบทความ (Received) : 2 มกราคม 2561

วันที่แก้ไขบทความ (Revised) : 20 มีนาคม 2561

วันที่ตอบรับบทความ (Accepted) : 28 มีนาคม 2561

บทคัดย่อ

บทความนี้สรุปได้ว่า หลักปฏิบัติเกี่ยวกับทรัพย์สิน ตามหลักพระพุทธศาสนามีจุดมุ่งหมาย คือ จุดมุ่งหมายในปัจจุบัน ทรัพย์ภายนอกเป็นทรัพย์จำเป็นต่อการดำรงชีพของฆราวาสผู้ครองเรือน เป็นจุดมุ่งหมายที่ต้องการในโลกนี้ซึ่งจะเกิดมีได้ด้วยกำลังความขยันหมั่นเพียร สติปัญญาโดยทางชอบธรรม หลักปฏิบัตินี้ได้แสดงถึงแนวทางปฏิบัติเพื่อแสวงหา รู้จักรักษาครอบครอง และรู้จักใช้จ่ายอย่างเหมาะสม จุดมุ่งหมายในเบื้องหน้า ประโยชน์ด้านคุณค่าของชีวิต เป็นขั้นลึกลับซึ่งสำหรับชีวิตด้านใน สามารถเป็นหลักประกันชีวิตในอนาคตและภพหน้าคือความเจริญงอกงามในชีวิตและจิตใจด้วยคุณธรรมต่างๆ เช่น การให้ทาน การรักษาศีล การเจริญสมาธิ จุดมุ่งหมายสูงสุด คือ นิพพาน ที่นับเป็นประโยชน์ที่แท้จริงของชีวิตเป็นจุดมุ่งหมายสูงสุดที่ควรเข้าถึงของพระพุทธศาสนา คือ การรู้แจ้งสภาวะของสิ่งทั้งหลายตามความเป็นจริง รู้เท่าทันคติธรรมดาของสิ่งที่ถูกปรุงแต่งขึ้นมาเข้าใจในสภาวะธรรมที่เกิดขึ้น ตั้งอยู่และดับไป

คำสำคัญ: โลกีย, ทรัพย์, พุทธปรัชญา

Abstract

This article can be summarized to practice about assets according to Buddhist principles, there are, current aim outside property is essential to the livelihood of the householder layperson. It is a desired purpose in this world that can be achieved through power, diligence, righteous wisdom. this Code outlines guidelines to seek Know how to maintain possession and know how to spend properly. Aim in the foreground the value benefits of life. It is a profound step for the inner life, it can be a guarantee of future life and the next life is the prosperity in life and mind through virtues such as giving, preservation, meditation. the ultimate aim is nirvana, which is the real benefit of life, the ultimate purpose of Buddhism, which is to enlighten the real state of things. knowing all things and things that have been made up to understand the natural state that arises to set up and go out.

Keyword; Mundane, Property, Buddhism Philosophy,

บทนำ

สภาพสังคมปัจจุบันได้เปลี่ยนแปลงไปตามกาลสมัยเรียกว่า โลกาภิวัตน์ อาจจะกล่าวได้ว่า ค่านิยมเรื่องวัตถุนิยมมีมานานแล้ว ไม่ใช่ในปัจจุบันนี้เท่านั้น ทรัพย์เป็นส่วนหนึ่งในการดำรงชีวิต ทรัพย์เป็นส่วนหนึ่งในการสร้างบารมีและเป็นส่วนหนึ่งในการสร้างอำนาจให้กับตนเอง ทรัพย์สินเป็นส่วนหนึ่งในการสร้างค่านิยมให้กับตนเอง มีกล่าวที่ว่า มีเงินเขาเรียกว่าน้อง มีทองเขาเรียกว่าพี่ ในมุมมองพระพุทธศาสนาไม่ให้หลงทรัพย์จนเกินไป แต่รู้จักใช้ทรัพย์ให้เกิดประโยชน์กับตนเอง ดังนั้นทุกวันนี้ได้ชื่อว่า เป็นยุควัตถุนิยมที่ให้ความสำคัญแก่วัตถุสิ่งของ จนลืมสภาพทางด้านจิตใจของคนเรา แม้กระทั่งศีลธรรมอันดีงามก็ถูกละเลย ถ้าเป็นดังภาชิตที่ว่า “ศีลธรรมไม่กลับมา โลกาจะพินาศ” บทความนี้จะเป็นส่วนหนึ่งที่ปลุกความคิดของทุกคนให้ตระหนักถึงศีลธรรมอันดีงามทางพระพุทธศาสนา ที่เป็นสิ่งสวนกระแสสังคม แต่ให้คุณค่ากับสังคมอย่างมหาศาล บทความนี้จะจึงเป็นการศึกษาเพื่อให้ทราบถึงทัศนะที่เกี่ยวกับโลกิยทรัพย์ว่ามุมมองพระพุทธศาสนาได้แสดงทัศนะไว้อย่างไร จนกระทั่งการหิยาบยหลักพระพุทธศาสนา มาเพื่อให้รู้ถึงรากเหง้าของโลกิยทรัพย์ วิธีการแสวงหาทรัพย์ หลักการใช้ทรัพย์ และวิธีการเก็บรักษาทรัพย์ พระพุทธศาสนาไม่ได้ปฏิเสธความสำคัญของทรัพย์ภายนอก ทั้งยังให้ความสำคัญในการแสวงหาทรัพย์ การครอบครองทรัพย์ การใช้ทรัพย์เพื่อจะเป็นประโยชน์ต่อตนเองและผู้อื่น

ดังนั้น โลกิยทรัพย์ เงิน ทอง เป็นที่หมายปองของทุกคน เป็นยอดปรารถนาที่จะทำให้ตนเองมีความสุขสบาย มีความสุข ต้องเข้าใจในการใช้จ่ายทรัพย์นั้น ความสุขจะเกิดขึ้นได้ถ้ามนุษย์เราเข้าใจในการดำเนินชีวิตของตนเอง โดยตั้งอยู่บนพื้นฐานของสังคมและเศรษฐกิจในยุคสมัยนั้นๆ ว่า เรานั้นจะต้องเป็นคนที่มีรู้จักพอ รู้จักให้ รู้จักทำใจ รู้จักปล่อยวาง และเห็นทุกอย่างเป็นธรรมดา ซึ่งเป็นการยกระดับคุณภาพทางสังคม เพื่อเป็นผลผลิตและพัฒนาบุคลากรที่มีคุณภาพสามารถปรับตัวสำหรับงานที่เกิดขึ้นตลอดชีวิต

เนื้อเรื่อง

โลกิยทรัพย์นั้นว่ามีความจำเป็นต่อวิสัยของชาวโลก ซึ่งยังเห็นว่าเป็นเรื่องของปากท้องความเป็นอยู่ของชาวบ้าน トラบใดที่ยังจะต้องมาเวียนว่ายตายเกิดอีก เมื่อยังอยู่ระดับไม่พ้นวิสัยของโลกุตตรแล้วนั้น ต้องเร่งสร้างบุญกุศลไว้ ดังนั้นทรัพย์เป็นส่วนหนึ่งในการสร้างบุญกุศลในการเป็นอยู่ในวิสัยของชาวโลกนี้เพื่อบรรลุเข้าสู่โลกุตตรในขั้นสูงต่อไป

คำว่า “ทรัพย์” มาจากคำภาษาบาลีว่า ทฬพะ จากภาษาสันสกฤตว่า ทรวาย โดยแปลงตัว ว เป็น พ จึงเป็น ทรัพย์ะ เป็นคำนาม หมายถึง สิ่งของต่างๆ เงิน สมบัติต่างๆ ไทยหมายเอาสิ่งที่เป็นประโยชน์และมีค่า (เปลื้อง ณ นคร, 2544, น. 207) แต่ศัพท์ภาษาบาลีมีหลายอย่างเช่น “ธน” ก็แปลว่า ทรัพย์, สมบัติ (พระอุตรคณาธิการและรศ.ดร. จำลอง สารพัดนึก, 2530, น.489) เป็นศัพท์ที่ใช้มากที่สุดมีความหมายถึงทรัพย์อย่างกว้างขวาง รวมทั้งทรัพย์ภายนอกที่เป็นสสารวัตถุทุกชนิดไม่ว่าจะเป็นทรัพย์ที่ใช้ในการบริโภคอุปโภค ทรัพย์สินเงินทอง เครื่องประดับ ที่อยู่อาศัย ธนบัตร ที่มนุษย์สามารถครอบครองและใช้สอยได้ทั้งหมด และยังหมายรวมถึงคุณธรรมภายในที่เป็นอริยทรัพย์อีกด้วย ส่วนความหมายทางรูปศัพท์คำว่า “ธน” ท่านผู้เป็นปราชญ์ทางภาษาได้แสดงไว้ว่า มีความหมายเช่นเดียวกับคำว่า “อัญญะ” เพราะหมายถึงสิ่งที่มีพร้อม สำหรับเติมเต็ม สิ่งที่ยังพร้อมทุกสรรพสิ่ง (พระเจ้าวรวงศ์เธอ กรมหลวงชินวราลงกรณ สมเด็จพระสังฆราชเจ้า, 2536, น. 529) ดังนั้นคำเหล่านี้มีความหมายถึง ทรัพย์ที่เป็นวัตถุภายนอก เช่น ข้าวเปลือก เงิน และทอง เป็นต้น ซึ่งเป็นสิ่งที่ถึงพร้อมได้ด้วยสิริ บุญและปัญญา บางตำราคำว่า “ธน” (ทรัพย์) แยกออกมาเป็นทรัพย์ประเภทหนึ่ง ที่ไม่ได้หมายรวมกับทรัพย์สมบัติประเภทอื่นๆ แต่มีความหมายที่ใช้แสดงสถานภาพเศรษฐกิจในสมัยครั้งพุทธกาล เช่น ศัพท์ที่ว่า “ญาติของพวกเรา ส่วนมาก

ในเมืองไพศาล เป็นผู้มั่งคั่ง มีทรัพย์มาก มีโภคะมาก มีทองและเงินมากมีอุปกรณ์เครื่องปลื้มใจมาก มีัญชาติที่เป็นทรัพย์มาก” (วิ.ม. (ไทย) 1/15/19) ในสมัยนั้นโดยส่วนมากจะหมายถึง ทรัพย์ที่เป็นเงินตรา ซึ่งเรียกว่า รูปียะ, กหาปณะ, บาท, มาสก (วิ.ม. (ไทย) 1/83/241) ส่วนคำศัพท์อื่น ที่ใช้สื่อแทนคำว่า “ทรัพย์” ที่ปรากฏก็มี เช่น คำว่า “สมบัติ” ที่ใช้สื่อความหมายถึงทรัพย์ภายนอกทุกชนิดของมนุษย์ และยังหมายรวมถึงคุณธรรมอื่นๆ ได้อีกด้วย เช่น ในบาลีที่ว่า “มนุษย์สมบัติ สวรรค์สมบัติ และนิพพานสมบัติ ทั้งหมดย่อมได้ด้วยนิธินี้”

ดังนั้น คำว่า ทรัพย์ ในพุทธปรัชญานอกจากหมายถึง ทรัพย์ที่เป็นสสารวัตถุแล้ว ยังหมายถึง คุณธรรมภายใน และหลักธรรมที่กล่าวถึงคุณธรรมของพระพุทธเจ้าว่า “พระผู้มีพระภาคเจ้านั้น มีทรัพย์เหล่านี้คือ ทรัพย์คือ ศรัทธา ศีล หิริ โอตตปปะ สุตะ จาคะ ปัญญา สติปัญญา สัมมปปธาน อธิบาท อินทรีย์ พละ โพชฌงค์ มรรค ผล นิพพาน” (ขุ.จ. (ไทย) 30/85/181) ที่มีลักษณะเป็นนามธรรม ไม่เป็นสสารวัตถุ ดังพระบาลีที่ว่า “สนตฺถุสิ ปรมํ ธนํ ทรัพย์มีความสันโดษเป็นอย่างยิ่ง” (ขุ.ธ. (ไทย) 25/25/29) “สทุธิธ วิตตํ ปุริสสส เสฏฺฐํ ศรัทธาเป็นทรัพย์ประเสริฐของคนในโลกนี้” (สมเด็จพรมหาสมณเจ้า กรมพระยาวชิรญาณวโรรส, 2538, น. 72) จากข้อความข้างต้นคำว่า ทรัพย์ เป็นทั้งวัตถุสิ่งของที่ใช้ในการบริโภคอุปโภค หรือที่เรียกว่า ทรัพย์ภายนอกและคุณธรรมภายในของบุคคล ที่เรียกว่า อริยทรัพย์ ซึ่งเป็นคุณธรรมที่มีตั้งแต่ระดับขั้นพื้นฐานธรรมดา จนถึงระดับสูงสุดคือ นิพพาน ที่ถือว่าเป็นสิ่งที่มีคุณค่าสูงสุดในทัศนะพุทธปรัชญา

ความหมายของโลภียทรัพย์ในพุทธปรัชญาเถรวาท มีหลักคำสอนอยู่มากมาย แต่หากแยกออกให้ชัดเจนสามารถแบ่งคำสอนเป็น 2 ระดับ คือ ระดับโลกียะ และระดับโลกุตตระ หรือเรียกว่า ธรรมะ 2 ระดับ คือ โลภียธรรมกับโลกุตตระธรรม ซึ่งมีคำอธิบายความหมายดังนี้ โลภียะ, โลภีย หมายถึง เกี่ยวกับโลก, ทางโลก, เนืองในโลก, เรื่องของชาวโลก, ยังอยู่ในภพ 3 ยังเป็นกามาวจร รูปาวจร หรือรูปาวจร โลภุตระ, โลภุตตระ, โลภุตระ หมายถึง พ้นจากโลก, เหนือโลก, พ้นวิสัยของโลก, ไม่เนืองในภพทั้ง 3 คือ 1. กามภพ ได้แก่ ภพเป็นกามาวจร โลกเป็นที่อยู่ของหมู่สัตว์ผู้เสพกาม เช่น สัตว์ มนุษย์ เทวดา เป็นต้น 2. รูปภพ ได้แก่ พรหมมีรูป 16 ชั้น ตั้งแต่พรหมปารีสัชชะถึงชั้นอกนิฏฐะ 3. อรูปภพ ได้แก่ พรหมไม่มีรูป 4 ตั้งแต่ชั้นอาภาสอันจุณจนถึงชั้นเนวสัญญานาสัญญายตนะ ธรรมะ 2 ระดับ ได้แก่ โลภียธรรม หมายถึง ธรรมอันเป็นวิสัยของโลก, สภาวะเนืองในโลก ได้แก่ชั้น 5 ที่ยังมีอาสวะทั้งหมด โลภุตตระธรรม ธรรมอันมิใช่วิสัยของโลก, สภาวะพ้นโลกมี 9 ได้แก่ มรรค 4 ผล 4 นิพพาน 1 คำว่า โลภียะ เมื่อนำคำที่เป็นคำกลางๆ เช่น ธรรมะ ฌาน หรือวิมุตติ ไปเชื่อมจะมีความหมายในธรรมะ หรือฌาน หรือวิมุตติ ตามแต่ความหมายของหลักธรรมหรือสิ่งนั้นๆ ที่เชื่อมเข้าไป เช่น โลภียฌาน หมายถึง ฌานโลภีย, ฌานอันเป็นวิสัยของโลก, ฌานของผู้มีจิตยังไม่เป็นโลกุตตระ, ฌานที่ปุถุชนได้ โลภียวิมุตติ หมายถึง วิมุตติที่เป็นโลภีย คือความพ้นอย่างโลกๆ ไม่เด็ดขาด ไม่สิ้นเชิง กิเลสและความทุกข์ยังกลับครอบงำได้อีก ได้แก่วิมุตติ 2 อย่างแรก คือ ตทังควิมุตติ และ วิกัมภณวิมุตติ โลภียสุข หมายถึง ความสุขอย่างโลภีย, ความสุขที่เป็นวิสัยของโลก, ความสุขที่ยังประกอบด้วยอาสวะ เช่น กามสุข มนุษยสุข ทิพยสุข ตลอดถึงฌานสุข และ วิปัสสนาสุข (พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตโต), 2546, น.218-219) ทรัพย์ในทางพุทธปรัชญาเถรวาท สามารถแบ่งทรัพย์ออกเป็น 2 ระดับ ได้แก่ ทรัพย์ภายนอก และทรัพย์ภายใน จากความหมายของโลภียะที่กล่าวมา ทรัพย์ภายนอกจึงจัดอยู่ในโลภียทรัพย์ ดังนั้น โลภียทรัพย์ จึงหมายถึง ทรัพย์ในทางโลก หรือทรัพย์ที่เป็นของฝ่ายโลกที่ใช้สอยกัน หรือหมายถึง ทรัพย์ที่เป็นวัตถุสิ่งของต่างๆ สามารถจับต้องใช้จ่ายได้ เช่น เงิน ทอง สิ่งของเครื่องใช้ต่างๆ ที่ใช้เพื่ออำนวยความสะดวกสบาย สร้างความสุขภายนอกให้แก่มนุษย์

สำหรับโลภียทรัพย์ในทางพุทธปรัชญาเถรวาท มีกล่าวไว้ในพระสูตรตันตปิฎก ขุททกนิกายชาดก เรื่องพระเวสสันดรชาดก ได้กล่าวถึงทรัพย์ภายนอกไว้ว่า “เราจะให้หทัย ให้จักชู เงิน ทอง แก้ว มุกดา แก้วไพฑูรย์ หรือแก้วมณี เป็นทรัพย์ภายนอกของเรา...” (ขุ.ชา. (ไทย) 20/253/1068) โลภียทรัพย์ในบางแห่งกำหนดความหมายเกี่ยวกับทรัพย์สินที่เป็นวัตถุภายนอก ซึ่งถือว่าเป็นสิ่งที่มีค่า เพราะทำจากแร่ธาตุ และวัตถุทางธรรมชาติที่หายาก ดังที่ปรากฏในขุททกนิกาย จุฬนิตเทส ว่า “พระปัจเจกพุทธเจ้า ละบุตร ภรรยา บิดา มารดา ทรัพย์ ธัญชาติ พวกพ้อง และกามทั้งหลายตามส่วน พึงเที่ยวไปผู้เดียวเหมือนนอแรด” ซึ่งคำว่า ทรัพย์ ในที่นี้หมายถึง แก้วมุกดา (มุตตา) แก้วมณี (มณี) ไพฑูรย์ (เวฑุริโย) สังข์ (สงฺโข) ศิลา (สิลา) แก้วประพาฬ(ปวาลี) เงิน (รชต) ทอง (ชาตฺรูป) แก้วทับทิม (โลหิตงฺโก) แก้วลาย (มสารคลฺโล) (ขุ.จุ. (ไทย) 30/760/304) โลภียทรัพย์ ในบาลีมักจะเรียกเพียงคำเดียวว่า ธน (ทรัพย์) ซึ่งหมายถึงเอาทรัพย์ที่เป็นวัตถุภายนอก บ่งบอกถึงสถานภาพของเศรษฐีในสมัยครั้งพุทธกาล เช่น คำกล่าวที่ว่า “ญาติของพวกเราส่วนมาก ในเมืองไพศาลี เป็นผู้มั่งคั่ง มีทรัพย์มาก มีโภคะมาก มีทองและเงินมาก มีอุปกรณ์เครื่องปล้ำใจมาก มีธัญชาติที่เป็นทรัพย์มาก” (วิ.ม. (ไทย) 1/30/18) ในสมัยนั้นโดยส่วนมากจะหมายถึง ทรัพย์ที่เป็นเงินตราซึ่งเรียกว่า รุกียะ, กหาปณะ, บาทและมาสก (วิ.ม. (ไทย) 1/88/59) โลภียทรัพย์ในทางพุทธปรัชญานั้น หมายถึง ทรัพย์สินที่เป็นวัตถุภายนอก หรือวัตถุสิ่งของที่มีรูปร่าง หาได้ยาก และเป็นของมีค่าต่างๆ ซึ่งจัดอยู่ในทรัพย์ทางโลก หรือทรัพย์ทางโลกียทำให้คนยึดติดลุ่มหลง อยากได้มาเป็นของตนเอง

ประเภทของโลภียทรัพย์หรือทรัพย์ภายนอก โลภียทรัพย์ หรือทรัพย์ที่เป็นวัตถุ หรือโภคทรัพย์ ซึ่งหมายถึง สิ่งของที่จะทำให้สำเร็จประโยชน์ และความสุขสำหรับกายนี้และในโลกนี้ อันเป็นกำลังสำคัญ และเป็นปัจจัยเครื่องอุดหนุนภายนอกที่มีผลต่อการดำเนินชีวิตให้อยู่รอดปลอดภัยอยู่ได้ในสังคม ทรัพย์ประเภทนี้ถือว่าเป็นทรัพย์ภายนอก หรือที่เรียกว่า สามัญญทรัพย์ ซึ่งสามารถแยกย่อยออกได้เป็น 2 ประเภท คือ 1) สวิญญานทรัพย์ หมายถึง ทรัพย์ที่มีวิญญานครอง หรือทรัพย์ที่มีชีวิต เช่น สัตว์พาหนะ ช้าง ม้า วัว ควาย บุตร ภรรยา สามิ คณญาติ ตลอดจนปศุสัตว์ต่างๆ เป็นต้น 2) วิญญานกทรัพย์ หมายถึง ทรัพย์ที่ไม่มีวิญญานครอง หรือเป็นสิ่งที่ไม่มีชีวิต เช่น บ้าน ที่ดิน แก้วแหวน เงินทอง ธนบัตร ฯลฯ หรือสิ่งของที่สังคมกำหนดความหมายว่าเป็นของมีค่า เป็นวัตถุที่ใช้ในการแลกเปลี่ยนกันบ้าง เป็นเครื่องประดับบ้าง (สมเด็จพระมหาสมณเจ้า กรมพระยาวชิรญาณวโรรส, 2537, น.30) ประเภทของโลภียทรัพย์หรือทรัพย์ภายนอกอีกลักษณะหนึ่ง กล่าวไว้ใน พระสูตรตันตปิฎก ขุททกนิกาย ขุททกปาฐะ นิธิกัณฐสูตร (ขุ.ขุ. (ไทย) 25/9/7-9) กล่าวถึงขุมทรัพย์ 4 ประเภท คำว่า นิธิ หมายถึง ขุมทรัพย์ อันหมายความว่า ของที่จะพึงเก็บงำไว้ หรือฝังไว้ เพื่อป้องกันเหตุภัยที่จะเกิดขึ้นกับทรัพย์ ซึ่งสมัยก่อนยังไม่มีระบบฝากเงินไว้กับธนาคาร แต่ใช้วิธีการฝังดินไว้หรือฝังไว้ในแม่น้ำ เพื่อเอาไว้ใช้จ่ายในคราวจำเป็น ซึ่งในนิธิกัณฐสูตร ได้กล่าวถึงขุมทรัพย์มีอยู่ 4 ประเภท คือ 1) ถาวรนิธิ หมายถึง ขุมทรัพย์ถาวร เช่น ที่ดิน ที่ไร่ ที่นา เป็นต้น 2) ชัณคมนิธิ หมายถึง ขุมทรัพย์ที่เคลื่อนที่ได้ เช่น ช้าง ม้า วัว ควาย เป็นต้น 3) อังคสมนิธิ หมายถึง ขุมทรัพย์ที่เป็นคุณสมบัติติดตัว เช่น วิชาความรู้ ศิลปวิทยา 4) อนุคามิกนิธิ หมายถึง กุศลผลบุญ ที่เกิดจากศีล สมาธิ และปัญญา การพึงธรรมรวมถึงการแสดงธรรม หรือบุญอื่นที่อำนวยความสะดวกอันน่าปรารถนา เพราะเป็นสิ่งที่ทำให้มนุษย์ได้รับความสมบูรณ์ในทุกๆ ด้าน ยิ่งกว่าทรัพย์ที่เป็นสสารวัตถุทุกประการ

ลักษณะของโลภียทรัพย์หรือทรัพย์ภายนอก จากการศึกษาความหมายของทรัพย์ที่กล่าวมาแล้วข้างต้น และในพจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน ให้ความหมายของทรัพย์ไว้ว่า “ทรัพย์เป็นคำนาม หมายถึงเงินตรา, สมบัติฟัสถาน ภาษาทางกฎหมาย หมายถึง วัตถุมีรูปร่าง โดยปริยาย หมายถึงสิ่งที่ถือว่า มีค่า อาจไม่มีรูปร่างก็ได้ เช่น มีปัญญาเป็นทรัพย์” (ราชบัณฑิตยสถาน, 2546, น.379) ดังนั้น โลภีย

ทรัพย์สิน มีคุณค่า หรือราคา สิ่งที่จะกำหนดว่าเป็นทรัพย์สินได้นั้น จะต้องมียุทธศาสตร์และมีประโยชน์ในตัวทรัพย์สินเอง เป็นทรัพย์สินที่มีมูลค่า มนุษย์ให้ราคาสามารถซื้อขายแลกเปลี่ยน ดังนั้นจึงเป็นสิ่งที่มนุษย์สามารถครอบครองได้ เป็นเจ้าของได้ มีสิทธิในการใช้ทรัพย์สินนั้นโดยชอบธรรมตามกฎหมาย เพื่อเป็นปัจจัยเครื่องอาศัยสำหรับการดำเนินชีวิต หรือเพื่อกำหนดสถานะภาพทางสังคม เป็นที่ยอมรับ และสังคมรับรองหมายความว่า ทรัพย์สินภายนอก ถือว่าเป็นสิ่งมีค่านอกตัว มนุษย์ในสังคมจึงเป็นผู้กำหนดคุณค่าให้แก่ทรัพย์สินภายนอก ซึ่งการกำหนดคุณค่าของทรัพย์สินภายนอกนั้นจะมีความแตกต่างกันไปตามยุคตามสมัย เช่น ทรัพย์สินประเภทเงินตรา ที่ใช้เป็นเครื่องมือในการแลกเปลี่ยนซื้อสินค้าในระบบเศรษฐกิจปัจจุบัน ในยุคสมัยหนึ่งที่ใช้มาตราและสกุลแบบหนึ่งเมื่อระบบของสังคมเปลี่ยนไปก็เปลี่ยนไปใช้มาตราและสกุลเงินอีกแบบหนึ่ง ดังนั้นคุณค่าของทรัพย์สินประเภทเงินจึงต้องมีความเปลี่ยนแปลงอยู่ตลอดเวลา ไม่มีความมั่นคงแน่นอนดังที่ อาจารย์สุวรรณา สถาอานันท์ ได้แสดงทัศนะเกี่ยวกับเงินไว้ว่า “เงินเป็นจุดหมายของการกระทำทางเศรษฐกิจ เพราะการดำเนินกิจกรรมทางเศรษฐกิจทุกชนิดล้วนเปลี่ยนรูปเป็นเงินทั้งนั้น หลังจากนั้น ตัวเงินเองก็แปรเปลี่ยนไปเป็นวัตถุอย่างอื่นได้สารพัด เช่น เงินที่ได้จากการขายปลาร้า สามารถนำไปซื้อน้ำหอมมาได้และคุณค่าของเงินก็เปลี่ยนไปตามยุคสมัย”(สุวรรณา สถาอานันท์, 2541, น.24)

ลักษณะของทรัพย์สินภายนอกนั้น ส่วนมากเกิดจากการสร้างขึ้นของมนุษย์ สร้างคุณค่าขึ้นมาเพื่อให้ประโยชน์ แต่ก็มีทรัพย์สินบางประเภทที่ธรรมชาติเป็นผู้สร้างสรรค์ขึ้นแล้วมีคุณค่าต่อมนุษย์ ดังนั้นทรัพย์สินภายนอกจึงไม่ค่อยมีความมั่นคงถาวร เป็นสิ่งที่สามารถเปลี่ยนแปลงได้ตามลักษณะของทรัพย์สินเองหรือเกิดจากน้ำมือของมนุษย์ที่จะสร้างหรือทำลายล้างได้

คุณประโยชน์ของทรัพย์สินภายนอก ทรัพย์สินภายนอก เป็นสิ่งที่มีคุณค่าและมีประโยชน์สำหรับชีวิตของผู้ครองเรือนทั่วไปเพราะจะต้องมีไว้เพื่อเป็นเครื่องมือดำเนินชีวิตอยู่ในสังคม จัดเป็นสิ่งที่มีความนอกตัว ขึ้นอยู่กับการให้ค่าในแต่ละสังคม เพราะมนุษย์ในแต่ละสังคมเป็นผู้กำหนดคุณค่าให้แก่ทรัพย์สินภายนอก โดยเฉพาะทรัพย์สินประเภทเงินตราที่เป็นเครื่องมือในการแลกเปลี่ยนซื้อสิ่งของตามระบบเศรษฐกิจในยุคสมัยหนึ่งที่ใช้มาตราและสกุลเงินแบบหนึ่ง เมื่อระบบของสังคมเปลี่ยนไปก็เปลี่ยนไปใช้อีกแบบหนึ่ง คุณค่าของทรัพย์สินประเภทเงินจึงมีความเปลี่ยนแปลงตลอดเวลา ไม่มีความมั่นคงแน่นอนใดๆ รองศาสตราจารย์ ดร.สุวรรณา สถาอานันท์ ได้แสดงความเห็นเกี่ยวกับเงินไว้ว่า เงินเป็นจุดหมายของการกระทำทางเศรษฐกิจ เพราะการดำเนินกิจกรรมทางเศรษฐกิจทุกชนิดล้วนเปลี่ยนรูปเป็นเงินทั้งนั้น หลังจากนั้น ตัวเงินเองก็แปรเปลี่ยนไปเป็นวัตถุอย่างอื่นได้สารพัด เช่น เงินที่ได้จากการขายปลาร้า สามารถนำไปซื้อน้ำหอมมาได้ และคุณค่าของเงินก็ได้เปลี่ยนไปตามยุคสมัย ”(สุวรรณา สถาอานันท์, 2541, น.25) ตามบันทึกในพระไตรปิฎกและอรรถกถาที่แสดงให้เห็นความสำคัญของทรัพย์สินภายนอกในสังคมอินเดียสมัยโบราณไว้เช่นเดียวกับแนวคิดของคนในปัจจุบัน กล่าวคือ

ทรัพย์สินภายนอก เป็นสิ่งที่กำหนดฐานะบุคคล ตามระบบของสังคมในสมัยนั้น ฐานะของคนที่จะครอบครองทรัพย์สินได้มาก มี 3 ประเภท คือ กษัตริย์ พราหมณ์ และคฤหบดี (เศรษฐี) มีพระบาลีแสดงไว้ว่า “แม้กษัตริย์มหาศาล... แม้พราหมณ์มหาศาล... แม้คฤหบดีมหาศาล ผู้มั่งคั่ง มีทรัพย์สินมาก มีโภคะมาก มีทองและเงินมากมาย มีทรัพย์สินเครื่องอุปกรณ์น่าปลื้มใจมากมาย มีทรัพย์สินคือข้าวเปลือกมากมาย” (ส.ส. (ไทย) 15/114/85)

เป็นเครื่องมือสื่อกลางในการแลกเปลี่ยนซื้อขาย เครื่องอุปโภคบริโภค การให้ตัวทรัพย์สินภายนอกมาเลี้ยงชีวิตและอำนวยความสะดวกให้แก่ชีวิต สำหรับกิจกรรมทางเศรษฐกิจในสมัยนั้นมีบันทึกไว้ในพระไตรปิฎกแสดงให้เห็นถึงระบบการซื้อขายที่เด่นชัด เพราะในการจัดแบ่งระบบการงานเป็นฝ่ายต่ำและฝ่ายสูงนั้น การค้าขายถือว่าเป็นงานฝ่ายสูงในสังคม เช่นเดียวกับการทำนา เลี้ยงโค เพราะเป็นการงานที่

ไม่ถูกยับยั้ง เหยียดหยาม ดูหมิ่น(วิ.ม. (ไทย) 2/15/111) ทรัพย์ภายนอกมีความเกี่ยวข้องกับกาม (สิ่งที่นำปรารถนา นำใคร นำพอใจ) ก่อให้เกิดการเสพละทางอินทรีย์ คือ ตา หู จมูก ลิ้น และร่างกาย ซึ่งจะทำให้ใจได้รับอารมณ์ที่พอใจ เป็นความสุขในระดับเบื้องต้นที่อิงอาศัยอยู่กับวัตถุ ซึ่งพระพุทธเจ้าได้ตรัสแสดงคุณของสิ่งเหล่านี้แก่พระภิกษุไว้โดยแสดงให้เห็นคุณของกาม 5 ประการ คือ รูปที่รู้แจ้งด้วยจักขุ เสียงที่รู้แจ้งด้วยโสต กลิ่นที่รู้แจ้งด้วยฆานะ รสที่รู้แจ้งด้วยชีวา โผฏฐัพพะที่รู้แจ้งด้วยกาย อันนำปรารถนา นำใครนำพอใจ นำรัก ประกอบด้วยกาม เป็นที่ตั้งแห่งความกำหนัด ซึ่งความสุขและความโสมมสันต์ได้อาศัยกามคุณ 5 ประการ เหล่านี้เกิดขึ้นมาได้ (ม.ม. (ไทย) 12/114/85)

นอกจากนี้ พระพุทธศาสนายังแสดงให้เห็นว่า ทรัพย์ภายนอกนั้นทำให้นักบวชได้รับความสุขในระดับหนึ่ง ตามที่พระพุทธเจ้าตรัสแสดงแก่นาถบิณฑิกเศรษฐีให้เห็นความสุข 4 ประการ ซึ่งฆราวาสผู้บริโภคกามจะได้รับตามกาล คือ

1. ความสุขที่เกิดจากการมีทรัพย์ หมายถึง การที่คนเราได้แสวงหาโภคทรัพย์ด้วยความขยันหมั่นเพียร ตามกำลังความสามารถ ดำรงมั่นอยู่ในศีลธรรมอันดีงาม จนกระทั่งได้โภคทรัพย์มาอย่างถูกต้องสุจริต อันเป็นเหตุให้ได้รับความสุข
2. ความสุขที่เกิดจากการใช้จ่ายทรัพย์ หมายถึง การที่คนเราใช้สอยโภคทรัพย์เพื่อความปรารถนา และได้ใช้ทรัพย์นั้นบำเพ็ญบุญกุศล ซึ่งก็จะทำให้เกิดความสุขได้เช่นเดียวกัน
3. ความสุขที่เกิดจากการไม่มีหนี้ หมายถึง การที่คนเราไม่ต้องเป็นหนี้คนอื่น อันจะทำให้เกิดความสุข โดยไม่ต้องเดือดร้อนเพราะถูกทวงหนี้หรือคอยหลบหนี้เจ้าหนี้
4. ความสุขเกิดแต่การประกอบกิจการที่ปราศจากโทษ หมายถึง การที่บุคคลผู้เป็นพระอริยสาวกเป็นผู้ประกอบด้วยกายกรรม วาจากรรม มโนกรรม อันหาโทษมิได้ อันเป็นเหตุให้ได้รับความสุขเป็นอย่างมาก (อง.จตุกก. (ไทย) 21/62/78-79)

ความสุข 3 ประการแรก เกี่ยวข้องกับการที่คนทั่วไปในโลกแสวงหาครอบครองและใช้จ่ายทรัพย์ภายนอกโดยตรง เป็นที่น่าสังเกตว่า พระพุทธศาสนาสรรเสริญความสุขที่เกิดจากการไม่มีหนี้ และเป็นค่านิยมที่มีมาตั้งแต่สมัยโบราณ ต่างจากสังคมปัจจุบันที่สร้างค่านิยมการมีหนี้ให้เป็นที่ยอมรับกันทั่วไป กล่าวคือ มีความเห็นว่า คนที่มีหนี้มาก สามารถกู้ยืมได้มาก เป็นคนที่มีความสามารถมีสถานภาพที่มั่นคง เป็นที่ยอมรับของสังคม อันเป็นสาเหตุหนึ่งของการที่สังคมยุคปัจจุบันตกเป็นหนี้จนท่วมตัว และก็ต้องประสบกับความทุกข์นานาประการ ซึ่งจะกล่าวถึงในส่วนที่เกี่ยวกับโทษของทรัพย์ภายนอก ส่วนความสุขประการที่ 4 นั้น มุ่งถึงอริยสาวกผู้ปฏิบัติมั่นคงในพระธรรมวินัย คือ ไม่ว่าจะประกอบกิจการ และกระทำการใดๆ ล้วนเป็นสิ่งที่ถูกต้อง ไม่มีโทษ ซึ่งพระพุทธเจ้าทรงสรรเสริญว่า ความสุขประการสุดท้ายดีกว่าความสุข 3 ประการแรกหลายเท่าตัว ตามพระบาลีว่า นรชนผู้มีอันจะตายเป็นสภาพ รู้ความไม่เป็นหนี้ว่าเป็นสุขแล้ว พึงระลึกถึงสุขเกิดแต่ความไม่มีหนี้ เมื่อใช้สอยโภคเป็นสุขอยู่ ย่อมเห็นแจ้งด้วยปัญญา ผู้มีเมธาดี เมื่อเห็นแจ้ง ย่อมรู้ส่วนทั้งสองว่า สุขแม้ทั้ง 3 อย่างนี้ ไม่ถึงเสียที่ 16 อันจำแนกแล้ว 16 ครั้ง ของสุขเกิดแต่การประกอบกิจการที่ปราศจากโทษ (อง.จตุกก. (ไทย) 21/62/79)

โทษที่เกิดจากโลกิยทรัพย์หรือทรัพย์ภายนอก ทรัพย์ภายนอกถึงแม้จะมีคุณประโยชน์ต่อการดำรงชีพของบุคคลมากมายก็จริง แต่ก็มิใช่โทษเช่นเดียวกัน ซึ่งในพระไตรปิฎกได้แสดงให้เห็นโทษของทรัพย์ภายนอกไว้ ทั้งแก่พระสงฆ์และผู้ครองเรือน ซึ่งสามารถสรุปหาสาเหตุอันเป็นโทษของทรัพย์ได้ ดังนี้ คือ **โทษตามกฎธรรมชาติของทรัพย์** แม้ทรัพย์ภายนอกจะมีประโยชน์ต่อชีวิตมากมาย แต่โทษของทรัพย์ภายนอกนั้น ประการแรกเกิดจากลักษณะที่แท้จริงของสรรพสิ่งที่ต้องตกอยู่ภายใต้กฎไตรลักษณ์ ทรัพย์ภายนอกนั้นเป็นสิ่งที่ไม่เที่ยง ไม่แน่นอน เปลี่ยนแปลงไป เพราะในฐานะที่เป็นสิ่งที่ถูกสร้างขึ้น

ประกอบรวมกันจากหลายสิ่งหลายอย่าง หรือ ที่เรียกว่า สังขาร มีลักษณะเกิดขึ้น เสื่อมไป เมื่อดำรงอยู่ก็เปลี่ยนแปลงไป เพราะว่าสรรพสิ่งล้วนตกอยู่ในกฎธรรมชาติที่แน่นอน กล่าวคือ เป็นสิ่งไม่เที่ยง ไม่คงที่ และไม่มีตัวตนที่แท้จริง ดังพุทธพจน์ที่ว่า “สังขารทั้งปวงไม่เที่ยง สังขารทั้งปวงเป็นทุกข์ ธรรมทั้งปวงเป็นอนัตตา..” (สมเด็จพระมหาสมณเจ้า กรมพระยาวชิรญาณวโรรส, 2501, น. 8) แม้กระทั่งยุคหนึ่งสมัยหนึ่ง ทรัพย์ชนิดนี้เป็นสิ่งที่มีคุณค่า แต่ต่อมาเมื่อยุคสมัยเปลี่ยนไปทรัพย์นั้นๆ ก็ไม่อาจนำมาใช้สอยได้ เรียกได้ว่า ทรัพย์ภายนอกตกอยู่ภายใต้กฎความเปลี่ยนแปลงไม่คงที่และไม่มีตัวตนที่แท้จริงซึ่งจะมั่นคงได้ตลอดไป

ซึ่งครั้งหนึ่ง พระพุทธเจ้าได้ทรงสนทนา กับอุบาสกชาวแคว้นสัถกะ ในการสนทนานั้นอุบาสกเหล่านั้นได้ยอมรับว่า บุคคลที่ประกอบการทำงานอย่างสุจริต ไม่แต่ต้องออกุศลกรรมใดๆ ได้ทรัพย์วันละ 1 กหาปณะบ้าง 2 กหาปณะบ้าง จนถึง 100 กหาปณะบ้าง เรียกว่า เป็นคนขยันหมั่นเพียรเป็นคนฉลาด แม้จะเก็บรักษาทรัพย์ที่หามาได้เป็นร้อยปีจนมีทรัพย์สินเงินทองมากมาย เขาก็ไม่อาจมีความสุขอย่างเดียวยกเว้นโดยไม่มีทุกข์จากทรัพย์สมบัตินั้น แม้ช่วงเวลาเพียงหนึ่งคืนหนึ่งวัน (อง.ทสก. (ไทย)24/46/76-79)

โทษเกิดจากพฤติกรรมของมนุษย์ ทรัพย์ภายนอกนั้นมีความเกี่ยวข้องกับกามคุณ มนุษย์ใช้สอยทรัพย์ภายนอกก็เพื่อแสวงหารสสัมผัสของกามคุณ และแม้จะมีประโยชน์ต่อชีวิตความเป็นอยู่ แต่ก็มีโทษมากมายอันเกิดจากกามคุณ หรืออกุศลกรรมภายในเป็นต้นเหตุเป็นปัจจัย ดังพุทธพจน์ตรัสโทษเกี่ยวกับกามคุณในมัชฌิมนิกายว่า “ดูกรภิกษุทั้งหลาย กิเลสอะไรเล่าเป็นโทษของกามทั้งหลาย? ดูกรภิกษุทั้งหลาย กุศลบุตรในโลกนี้ เลี้ยงชีวิตด้วยความขยันประกอบด้วยศิลปะใด คือ การประกอบอาชีพต่างๆ มาจากกามเป็นตัวบังคับ ดูกรภิกษุทั้งหลาย แม้ก็เป็นโทษของกามทั้งหลาย เป็นกองทุกข์ ที่เห็นๆกันอยู่ มีกามเป็นเหตุ มีกามเป็นต้นเค้า มีกามเป็นตัวบังคับ เกิดเพราะเหตุแห่งกามทั้งหลายทั้งนั้น อีกประการหนึ่ง มีกามเป็นเหตุ มีกามเป็นต้นเค้า มีกามเป็นตัวบังคับเพราะเหตุแห่งกามทั้งหลายนั้น ผูกพันต่างประพฤติกายทุจริต วาจทุจริต มโนทุจริต จนเหล่านั้นครั้งประพฤติกายทุจริต วาจทุจริต มโนทุจริตแล้ว เบื้องหน้าแต่ตายเพราะกายแตก ย่อมเข้าถึง อบาย ทุกคติ วินิบาตนรก ดูกรภิกษุทั้งหลาย แม้ก็เป็นโทษของกามทั้งหลาย เป็นกองทุกข์ ในสัมปรายภพ มีกามเป็นเหตุ มีกามเป็นต้นเค้า มีกามเป็นตัวบังคับ เกิดเพราะเหตุแห่งกามทั้งหลายทั้งนั้น (ม.ม. (ไทย) 12/198/116-118)

การแสวงหาทรัพย์โดยไม่ชอบธรรม การแสวงหาทรัพย์โดยไม่ชอบธรรมพุทธปรัชญาเรียกว่า “อนริยปริยเยสนา” คือ การแสวงหาอย่างไม่ประเสริฐ หมายถึง ผู้ที่ประกอบหน้าที่การทำงานที่ผิดศีลธรรม โดยบางคนแสวงหาทรัพย์มาด้วยการล่วงละเมิดศีลข้อที่ห้า ทานา เช่น การเบียดเบียน การลัก การปล้น การหลอกลวง การฉกชิงฉวยรวาง การฉ้อโกงประจบสอพลอ บิบบ้างขู่เข็ญ ค้าคน (ค้าโสเภณี) ค้ายาเสพติด ค้ายาพิษ หรือแม้แต่การคอร์รัปชั่น ซึ่งวิธีการเหล่านี้เป็นการแสวงหาที่ไม่ชอบธรรมเหล่านี้ เมื่อถูกเขาจับได้ย่อมได้รับโทษทั้งในปัจจุบันและในอนาคต กล่าวคือ ถูกลงโทษตามกฎหมายบ้านเมือง และได้รับผลกระทบอันไม่ดีในอนาคต เช่นเรื่องที่ปรากฏในคัมภีร์มหาวิงค์ สมัยพุทธกาลนั้นพระพุทธเจ้าตรัสถามเรื่องโทษของการลักทรัพย์กับพระภิกษุรูปหนึ่ง ซึ่งเคยทำหน้าที่เป็นอำมาตย์ผู้พิพากษา จะเห็นได้ว่าในรัชสมัยของพระเจ้าพิมพิสาร ได้ความว่า พระราชาผู้ครองนครจับโจรที่ลักขโมยทรัพย์ของผู้อื่นมีค่าเท่ากับ 1 บาท อันเป็นมาตราเงินในสมัยนั้นซึ่งมีค่าเท่ากับ 5 มาสก หรืออาจเกินกว่านั้น แล้วลงโทษโดยวิธีการประหารชีวิตบ้าง จองจำบ้าง เนรเทศบ้าง (วิ.ม. (ไทย) 1/83/241) การแสวงหาทรัพย์โดยวิธีการที่ไม่เหมาะสมสำหรับพระสงฆ์ พระพุทธองค์ทรงเรียกว่า พวกอลัชชี คือ ไม่มียางอาย ตัวอย่างเช่น พระจูฬสารี ผู้เป็นสัทธิวิหาริกของพระสารีบุตรเถระ ได้ประกอบเวชกรรมให้แก่คนทั่วไปซึ่งเป็นการทำผิดวินัย แต่ก็มีคนจำนวนมากได้ถวายอาหารอันประณีตแก่ท่าน และท่านยังได้ชักชวนพระสารีบุตรเถระให้ทำเช่นนั้นแต่ไม่

สำเร็จ จนเรื่องราวได้ทราบถึงพระพุทธเจ้า พระพุทธองค์ทรงทราบเรื่องแล้วจึงตรัสสอนว่า บุคคลผู้ที่ไม่มีความดี หิริ คณอง กล่าวเหมือนกา เลี้ยงชีวิตด้วยการแสวงหาที่ไม่สมควร 21 อย่าง (อาทิ การเป็นหมอรรักษาไข้ การเป็นพุด การส่งข่าว การรับใช้ การให้ไม้สีฟัน ฯลฯ) ย่อมเป็นผู้อยู่ได้อย่างสบาย ส่วนผู้ถึงพร้อมด้วยหิริ ย่อมเป็นผู้อยู่ได้ยาก แล้วจึงตรัสสรุปว่า “ผู้ไม่มีความละอาย กล่าวจาก มักกำจัดคุณความดี เป็นผู้เล่นไป คณอง เศร้าหมอง เลี้ยงชีวิตได้ง่าย ส่วนผู้ที่มีความละอาย แสวงหากรรมอันสะอาดเป็นนิจ ไม่หดหู่ ไม่คณอง มีอาชีวะหมดจด เห็นแจ้งอยู่ เลี้ยงชีวิตได้ยาก” (พระพุทธโฆษาจารย์, ธมมปทฎฐกถา สุตตโม ภาโค, 2535, น.17.) แม้ผู้ไม่มีความละอายจะเลี้ยงชีวิตได้อย่างสบาย แต่ผลที่ได้รับกลับเป็นผลเสีย เพราะผู้ไม่ละอายล่วงละเมิดสิกขาบท ได้ชื่อว่าเป็นผู้ทุศีล พระพุทธเจ้าจึงตรัสสอนไว้ว่า “ภิกษุผู้ทุศีลไม่สำรวม กลิ้นก้อนเหล็กร้อนแดงที่ลุกเป็นไฟเสียยิ่งคึกว่าบริโศกบิณฑบาตของชาวบ้าน” เพราะว่าเมื่อไม่สำรวม ขาดหิริ ละเมิดสิกขาบท การกลืนกินก้อนเหล็กที่ร้อนแดงนั้นจะเจ็บปวดทรมานเพียงแค่นี้ชีวิตปัจจุบัน แต่ถ้าบริโศกบิณฑบาตของชาวบ้านผู้ถวายด้วยศรัทธา จะได้รับความเดือดร้อนไปตลอดกาลนานในภายภาคหน้าด้วย (พระพุทธโฆษาจารย์, ธมมปทฎฐกถา สุตตโม ภาโค, 2535, น. 124-125)

ในทางพุทธปรัชญาพระพุทธองค์ยังทรงห้ามพุทธสาวกไม่ให้ประกอบอาชีพที่เป็นการเบียดเบียนกันและไม่ชอบธรรม ที่เรียกว่า มิจฉาณิชา คือ การค้าขาย 5 ประการ ได้แก่ 1) การค้าขายศาสตราวุธ 2) การค้าขายสัตว์ 3) การค้าขายเนื้อ 4) การค้าขายของมีนเมา 5) การค้าขายยาพิษ จะเห็นได้ว่าโทษของการแสวงหาที่ไม่ชอบธรรมนี้ นำผู้ประพฤตินี้ไปสู่ความเดือดร้อน (อง. สุตตก. (ไทย) 23/130/193) ดังนั้นผลของการล่วงละเมิดศีลนาทานจึงเป็นความชั่วช้าทั้งในปัจจุบัน และสัมปรายภพภายหน้า (อง. ทสก. (ไทย) 24/193/264)

การไม่ใช้ทรัพย์ให้เกิดประโยชน์ การสั่งสมครอบครองทรัพย์สมบัติไว้โดยไม่ใช้ให้เกิดประโยชน์ตามทัศนะพุทธปรัชญา ถือว่าเป็นโทษอย่างยิ่ง ดังได้มีพุทธพจน์ตรัสเตือนที่ปรากฏในสังยุตตนิกาย สคาถวรรคว่า สรุปว่า เศรษฐีมีเงินมาก ไม่มีลูก มีเมีย ตายไปทิ้งสมบัติไว้มากมาย ตอนมีชีวิตอยู่ก็ไม่ได้ใช้จ่ายทรัพย์นั้นเพื่อการให้ทาน หรือเพื่อใช้บำรุงญาติพี่น้องบริวาร พระพุทธเจ้าเปรียบคนมีทรัพย์ไม่รู้จักใช้จ่ายให้เกิดประโยชน์ ก็เหมือนบ่อน้ำที่พื้ที่คนไม่ได้ใช้ประโยชน์บ่อน้ำก็เหือดแห้งไปไร้ประโยชน์ เปรียบเหมือนที่อยู่มนุษย์ มีสระโบกขรณีซึ่งมีน้ำใส มีน้ำเย็น มีน้ำจืดสนิทใสตลอด มีท่าดี น้ำรินรมย์ น้ำนั้นคนไม่พึงตักเอาไปเลย ไม่พึงดื่ม ไม่พึงอาบ หรือไม่พึงกระทำตามความต้องการได้ ดูกรมหาบพิตร ก็เมื่อเป็นเช่นนี้ น้ำที่มิได้บริโภคโดยชอบนั้น พึงถึงความหมดสิ้นไปเปล่า โดยไม่ถึงการบริโภค แม้ฉันใด

ดูกรมหาบพิตร อัสตบุรุษได้โภคะอันโอฬารแล้ว ไม่ยังตนให้ได้รับความสุข ให้ได้รับความอัมสน์ไปเสียเปล่าโดยไม่ถึงการบริโภค ฉะนั้นเหมือนกัน ดูกรมหาบพิตร ส่วนสัทบุรุษได้โภคะอันโอฬารแล้ว ย่อมเลี้ยงตนให้ได้รับความสุข ให้ได้รับความอัมสน์ ย่อมเลี้ยงมารดาและบิดาให้ได้รับความสุข ให้ได้รับความอัมสน์ ย่อมเลี้ยงทาสกรรมกรให้ได้รับความสุข ให้ได้รับความอัมสน์ ย่อมเลี้ยงมิตรและอำมาตย์ให้ได้รับความสุขความอัมสน์ ย่อมประดิษฐานไว้ซึ่งทักษิณอันมีผลในเบื้องบน มีอารมณ์ดี มีวิบากเป็นสุขเป็นไปเพื่อสวรรค์ ในสมณะพราหมณ์ทั้งหลายโภคะเหล่านั้นของเขาที่บริโภคโดยชอบอยู่อย่างนี้ พระราชาทั้งหลายย่อมนำไปไม่ได้ โจรทั้งหลายย่อมนำไปไม่ได้ ไฟย่อมไม่ไหม้ น้ำย่อมไม่พัดไป ทายาททั้งหลายผู้ไม่เป็นที่รักย่อมนำไปไม่ได้ เมื่อเป็นเช่นนี้ โภคะที่บริโภคอยู่โดยชอบของเขาเหล่านั้นย่อมถึงการบริโภค ไม่ถึงความหมดสิ้นไปเปล่า เปรียบเหมือนหมู่บ้านหรือนิคม มีสระโบกขรณี ซึ่งมีน้ำใส มีน้ำเย็น มีน้ำจืดสนิท ใสตลอด มีท่าดี น้ำรินรมย์ น้ำนั้นคนพึงตักไปบ้างพึงดื่มบ้าง พึงอาบบ้าง พึงกระทำตามความต้องการบ้าง ดูกรมหาบพิตร ก็เมื่อเป็นเช่นนี้ น้ำที่บริโภคอยู่โดยชอบนั้น พึงถึงการบริโภค ไม่ถึงความหมด

สิ้นไปเปล่า แม้ฉันใด สัตบุรุษได้โศกะอันโอฬารแล้ว ย่อมเลี้ยงตนให้ ได้รับความสุข ให้ได้รับความอิมหน้า
 ฯลฯ โศกะของเขาเหล่านี้ไม่สูญเปล่า (ส.ส. (ไทย) 15/386-387/130-132)

จากพุทธพจน์นี้ชี้ให้เห็นว่า บุคคลมีทรัพย์ แต่ไม่รู้จักใช้ก็ไม่เกิดประโยชน์อะไร สุดท้ายทรัพย์ก็สูญ
 สิ้นไป เพราะถูกทางราชการยึดเข้าคลังหลวง โจรขโมยไปบ้าง ไฟไหม้เสียหายบ้าง น้ำพัดไปบ้าง ทายาทที่
 ไม่พึงประสงค์นำไปบ้าง ซึ่งบุคคลประเภทนี้เรียกว่า คนโกงตัวเอง ใช้ตัวของตัวเสาะแสวงหา และสะสมไว้
 แล้วก็ปล่อยให้ตัวเองอยู่อย่างอดๆอยากๆแร้นแค้น กลัวจะหมดเปลือง คนจำพวกนี้ถือว่าเป็นคนน่า
 สมเพชที่สุด หรือถ้ามองอีกมุมหนึ่งอาจจะเกิดจากอกุศลภายใน คือ ความตระหนี่ ในขุททกนิกายชาดก
 ท่านจึงเปรียบบุคคลที่มีทรัพย์สมบัติแต่ไม่ใช้ให้เกิดประโยชน์ว่า เหมือนนกชนิดหนึ่ง เรียกว่า “มัยหก” (ขุ.
 ชา. (ไทย) 27/932/196) ซึ่งคอยเฝ้าต้นเลียบที่มีผลสุกแล้วก็ร้องว่า “มัยหัง มัยหัง” (แปลว่า ของข้า ของ
 ข้า) เมื่อหมุ่นกอื่น ๆพากันบินมาจิกกินผลเลียบแล้วบินไป นกมัยหกก็ได้แต่ร้องเพ้ออยู่นั่นเอง ซึ่งตรงกับคำ
 พังเพยของไทยที่ว่า “มดแดงแฝงพวงมะม่วง” ที่มีความหมายหวนวนคนอื่นทั้งๆตนเองไม่ได้ชิมรส

การใช้จ่ายทรัพย์ในทางที่เป็นโทษ บุคคลที่แสวงหาทรัพย์ได้แล้ว และแสวงหามาได้อย่างชอบ
 ธรรม แต่เมื่อใช้จ่ายไปในทางที่ไม่เกิดประโยชน์ทั้งแก่ตนเองและบุคคลอื่น โดยใช้ไปในทางที่เสื่อมเสีย ซึ่ง
 เรียกว่า “อบายมุข” หมายถึง ช่องทางเสื่อม หรือทางที่จะนำไปสู่ความพินาศสาเหตุย่อยยับแห่งโศ
 ทรัพย์ สิ่งเหล่านี้ถือว่าเป็น “ความผิด” เพราะการกระทำดังกล่าวเป็นสาเหตุสำคัญที่ทำให้ทรัพย์สิ้นเงิน
 ทองหมดไป โดยไม่เกิดประโยชน์ หรือมีประโยชน์น้อยกว่าโทษ ดังพุทธพจน์ที่ปรากฏในคัมภีร์อังคุตตร
 นิกาย อัฐกนิบาต ได้กล่าวว่า ดูกรพโยคัมปะชะ โศกทรัพย์ที่เกิดโดยชอบอย่างนี้แล้ว ย่อมมีทางเสื่อม 4
 ประการ คือ 1. เป็นนักเลงหญิง 2. เป็นนักเลงสุรา 3. เป็นนักเลงการพนัน 4. มีมิตรชั่ว ดูกรพโยคัมปะชะ
 เปรียบเสมือนสระน้ำใหญ่มีทางไหลเข้า 4 ทาง ทางไหลออก 4 ทาง บุรุษพึง ปิดทางไหลเข้า เปิดทางไหล
 ออกของสระนั้น ฝนก็มิตกต้องตามฤดูกาล ด้วยประการฉะนี้ สระน้ำใหญ่นั้นพึงหวังความเสื่อมอย่างเดียว
 ไม่มีความเจริญเลย ฉันทิ โศกทรัพย์ที่เกิดโดยชอบ อย่างนี้ ก็ฉันทิเหมือนกัน ย่อมมีทางเสื่อม 4 ประการ
 คือ 1. เป็นนักเลงหญิง 2. เป็นนักเลงสุรา 3. เป็นนักเลงการพนัน 4. มีมิตรชั่ว ฯ (อง. อฏฐก. (ไทย)
 23/144/224)

จากพุทธพจน์บทนี้แสดงให้เห็นว่า อบายมุขนั้น เป็นหนทางแห่งความหายนะของทรัพย์สมบัติ
 โดยเปล่าประโยชน์ และทำให้เกิดความเดือดร้อนทั้งแก่ตนเองและคนรอบข้าง ซึ่งพอจะสรุปการใช้ทรัพย์
 ในทางที่เป็นโทษได้ดังนี้คือ

การใช้จ่ายทรัพย์เพื่อการพนัน ได้ชื่อว่าเป็นผู้ไม่รักษาทรัพย์สมบัติ การเล่นพนันทำให้คนจนลง
 กว่าเดิม ถึงกับมีคำพูดที่ว่า “โจรปล้นบ้าน 10 ครั้ง ยังไม่เท่าไฟไหม้ 1 ครั้ง, ไฟไหม้ 10 ครั้ง ยังไม่เท่ากับ
 คนติดหนี้การพนัน” การพนันนอกจากทำให้ทรัพย์หมดไปแล้ว ยังมีโทษเกี่ยวเนื่องอีก เช่น 1) เมื่อแพ้ก็
 เสียหายทรัพย์ที่เสียไป 2) เมื่อชนะย่อมก่อเวร 3) เป็นที่หมิ่นประมาทของเพื่อนฝูง 4) เข้าที่ประชุม เขาไม่
 เชื่อถือถ้อยคำ 5) ไม่เป็นที่พึงประสงค์ของผู้ที่จะหาคู่ครองให้ลูกเรา เพราะเห็นว่า การเลี้ยงลูกเมียไม่ไหว
 ทำให้ลูกเมียต้องลำบาก สาเหตุที่ทำให้คนติดการพนันก็เนื่องจากเกิดความโลภอยากได้มาก โดยที่ไม่
 จำเป็นต้องทำงาน หรือลงทุนแรงมาก ก็ใช้การพนันเป็นเครื่องสนองความต้องการนั้น **การใช้ทรัพย์เพื่อ**
เที่ยวผู้หญิง ได้ชื่อว่า เป็นผู้ไม่รักษาทรัพย์สมบัติแล้ว นอกจากนี้ยังมีโทษตามมาอีก คือ 1) ชื่อว่าไม่รักษา
 ตัว 2) ชื่อว่าไม่รักษาลูกเมีย 3) เป็นที่ระแวงสงสัย 4) เป็นเป้าให้ใส่ความ หรือข่าวลือ 5) เป็นที่มาของ
 ความเดือดร้อนเป็นอันมาก **การใช้ทรัพย์เพื่อเที่ยวกลางคืน** นอกจากได้ชื่อว่าไม่รักษาทรัพย์สมบัติ ยังได้
 ชื่อว่า เป็นผู้มีความประมาทในชีวิต ซึ่งมีโทษที่เกี่ยวเนื่อง คือ 1) ชื่อว่าไม่รักษาตัว 2) ชื่อว่าไม่รักษาบุตร

ภรรยา สามี ครอบครัว 3) เป็นที่ระแวงสงสัย 4) เป็นจุดให้เขาใส่ความหรือข่าวลือ 5) เป็นเหตุมาของเรื่องเดือดร้อนต่างๆ

การใช้จ่ายทรัพย์เพื่อการเสพสุรา ยาเสพติดทุกชนิด เป็นสาเหตุทำให้สิ้นเปลืองทรัพย์โดยเปล่าประโยชน์ แต่ในปัจจุบันสุรามีบทบาทต่อสัมพันธ์ไมตรีระหว่างบุคคลอยู่ไม่น้อยกลายเป็นค่านิยมใหม่ขึ้นมาในปัจจุบัน จนมีคำพูดที่ว่างานไหนไม่มีสุรานั้นไม่รู้สึกรวย แต่อย่างไรก็ตามสุรานั้นมีข้อเสียมากกว่าข้อดี คือ 1) ก่อการทะเลาะวิวาท ผู้ดื่มเหล้าจนถึงขั้นเมเมาเป็นสาเหตุประการหนึ่งของการทะเลาะวิวาท จนถึงบันดาลโทสะฆ่าผู้อื่นตาย มีให้พบเห็นอยู่บ่อยๆ เพราะผู้ดื่มจนเมเไม่สามารถระครองสติไว้ได้ 2) เป็นบ่อเกิดแห่งโรคร้าย โทษที่เกิดจากการดื่มสุรา คือ โรคสมองฝ่อ โรคหัวใจวาย เป็นโรคปอดอักเสบง่าย ตับแข็ง เม็ดเลือดทั้งสามชนิดเสื่อม คือเม็ดเลือดแดง เม็ดเลือดขาว และอีกสารพัดโรค 3) เสียเกียรติ เสียชื่อเสียง โทษของการดื่มสุราในข้อนี้ การดื่มสุรานั้นเป็นสาเหตุให้ประพฤติดุจจริตต่างๆไม่เป็นที่สรรเสริญ ของนักปราชญ์เป็นที่นิทาติเตียนอย่างยิ่ง จึงเป็นเหตุให้เสื่อมเสียเกียรติยศและชื่อเสียง ในสมัยของรัชกาลที่ 1 จะเห็นได้ชัดว่า ถ้าหากเจ้าขุนมูลนายดื่มสุรา เล่นเบี้ยพนันจะถูกถอดให้เป็นไพร่ เชี่ยน 3 ยก และมีการสักหน้ามาก (พระไพศาล วิสาโล, 2506, น.199) 4) ทำให้เป็นผู้ไม่รู้จักกาย คือดื่มสุราจนเมเมาแล้วสามารถแสดงพฤติกรรมที่ไร้ยั้งอายต่างๆออกมาโดยไม่ติดขัดตะขวงใจ (พระมหาจรรยา สุทธิญาณ, 2537, น.21) บางคนที่เคยแต่งกายสุภาพ แต่ครั้นเมเสุราแล้วความสุภาพต่างๆก็หายไปกลับแสดงพฤติกรรมต่างๆที่คนทั่วไปไม่กระทำกันในที่สาธารณะ โดยปราศจากความละอาย 5) บั่นทอนกำลังสติปัญญา สติปัญญาถือว่า เป็นศักยภาพของความเป็นมนุษย์ให้มีความสมบูรณ์ เป็นธรรมข้อหนึ่งในเบญจธรรม 5 ประการ คือเมื่อล่วงละเมิดศีลข้อที่ 5 จนถึงขนาดเมเมาแล้ว ก็เท่ากับว่าได้ทำลาย สติสัมปชัญญะลงไปในขณะนั้นด้วย ทำให้วิถีการดำเนินชีวิตตามแบบจริยธรรมบกพร่อง อาจถึงขั้นที่ว่าแม้ความเป็นมนุษย์ของผู้ดื่มสุราก็บกพร่องด้วย (พระมหาไพฑูรย์ แก้วเขียว, 2541, น.123-124)

การคบคนชั่วเป็นมิตร นอกจากจะทำให้เสียทรัพย์สมบัติแล้ว ยังนำความเดือดร้อนมาสู่ตนด้วย เช่น 1) ถูกชักนำไปในทางที่ผิด ทำให้หน้าที่การงานล้มเหลวยอมเกิดความหายนะ 2) ถูกมองในแง่ร้าย ไม่ได้รับความไว้วางใจจากบุคคลทั่วไป 3) ทำให้หมู่คณะแตกความสามัคคี 4) นำความเสื่อมเสียมาให้ 5) เมื่อละโลกแล้วย่อมมีอบายภูมิเป็นที่ไป การใช้จ่ายทรัพย์สมบัติเพื่อการคบมิตรชื่อนี้ถือว่า เป็นโทษมากที่สุด เพราะว่า การมีเพื่อนชั่วสามารถนำพาเราสามารถพาไปสู่อบายมุขข้ออื่นๆ ที่เป็นทางแห่งความหายนะของทรัพย์ ดังนั้นในการคบมิตรจึงต้องพิจารณาให้ถี่ถ้วน

จากการศึกษาสรุปได้ว่า โทษที่เกิดจากทรัพย์ภายนอกนั้น ส่วนมากเกิดจากพฤติกรรมของมนุษย์เอง ซึ่งมีอกุศลกรรมเป็นตัวผลักดัน ยิ่งมนุษย์ให้ความสำคัญหรือคุณค่าของทรัพย์มากขึ้นเท่าใดก็จะทำให้เกิดโทษมากขึ้นเป็นเงาตามตัว เกิดกิเลสตัณหาครอบงำ ทำให้มีความอยากได้จนเกินความจำเป็น มีความลุ่มหลงในทรัพย์จนนำไปสู่การแสวงหาที่ไม่ชอบธรรม ถึงกับทำผิดกฎหมายบ้านเมือง เพื่อต้องการทรัพย์หรือการปฏิบัติต่อทรัพย์ อย่างผิดวิธี ซึ่งทำให้เกิดโทษขึ้นได้ ส่วนโทษที่เกิดจากกฎธรรมชาติ นั้น มีผลกระทบต่อมนุษย์เหมือนกัน แต่กระทบน้อยกว่าโทษที่เกิดจากพฤติกรรมของมนุษย์

4) สรุป (Conclusion)

ดังนั้นสรุปได้ว่า หลักปฏิบัติเกี่ยวกับทรัพย์ ตามหลักพระพุทธศาสนามีจุดมุ่งหมาย 3 ประการ

1. จุดมุ่งหมายในปัจจุบัน (ทิฐฐัมมิกัตถะ) ก็คือทรัพย์ภายนอกเป็นทรัพย์จำเป็นต่อการดำรงชีพของฆราวาสผู้ครองเรือน เป็นจุดมุ่งหมายที่ต้องการกันในโลกนี้ซึ่งจะเกิดมีได้ด้วยกำลังความ

ขยันหมั่นเพียร สติปัญญาโดยทางชอบธรรม หลักทฤษฎีธรรมมีกัตถะดังกล่าวจึงได้แสดงถึงแนวทางปฏิบัติเพื่อแสวงหา รักษาครอบครอง และใช้จ่ายอย่างเหมาะสม

2. จุดมุ่งหมายในเบื้องต้น (สัมปรายิกัตถะ) ก็คือประโยชน์ด้านคุณค่าของชีวิต เป็นขั้นลึกสำหรับชีวิตด้านใน สามารถเป็นหลักประกันชีวิตในอนาคตและภพหน้าคือความเจริญงอกงามในชีวิตและจิตใจด้วยคุณธรรมต่างๆ

3. จุดมุ่งหมายสูงสุด (ปรมาตถะ) ก็คือนิพพาน ที่นับเป็นประโยชน์ที่แท้จริงของชีวิตเป็นจุดมุ่งหมายสูงสุดที่ควรเข้าถึง คือ การรู้แจ้งสภาวะของสิ่งทั้งหลายตามความเป็นจริงรู้เท่าทันคตธรรมดาของสิ่งที่ถูกปรุงแต่งขึ้นมาไม่ทำให้ตกเป็นทาสของโลกและชีวิต

บรรณานุกรม

- เปลื้อง ณ นคร. (2544). *พจนานุกรม*. กรุงเทพมหานคร : ไทยวัฒนาพานิช.
- พระอุตรคณาธิการและรศ.ดร. จำลอง สารพัดนึก. (2530). *พจนานุกรมบาลี-ไทย*. พิมพ์ครั้งที่ 2, กรุงเทพมหานคร:จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- พระเจ้าวรวงศ์เธอ กรมหลวงชินวราวุธวัฒน สมิเด็จพระสังฆราชเจ้า. (2536). *พระคัมภีร์อภิธานปิฎก*. พิมพ์ครั้งที่ 4. กรุงเทพมหานคร : มหามกุฏราชวิทยาลัย.
- สมเด็จพระมหาสมณเจ้า กรมพระยาวชิรญาณวโรรส. (2538). *พุทธศาสนสุภาษิต เล่ม 1*. พิมพ์ครั้งที่ 32. กรุงเทพมหานคร: มหามกุฏราชวิทยาลัย.
- พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตโต). (2546). *พจนานุกรมพุทธศาสน์ ฉบับประมวลศัพท์*. พิมพ์ครั้งที่ 11. กรุงเทพมหานคร : มหาจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- สมเด็จพระมหาสมณเจ้า กรมพระยาวชิรญาณวโรรส. (2537). *วินัยมุข เล่ม 1*. พิมพ์ครั้งที่ 38. กรุงเทพมหานคร : มหามกุฏราชวิทยาลัย.
- ราชบัณฑิตยสถาน. (2546). *พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ.2542*. กรุงเทพมหานคร : นานมีบุ๊คส์พับลิเคชั่นส์.
- สุวรรณา สถาอนันท์. (2541). *เงินกับศาสนา เทพยุทธ์แห่งยุคสมัย*. กรุงเทพมหานคร: มูลนิธิโกลด์คิมทอง.
- สมเด็จพระมหาสมณเจ้า กรมพระยาวชิรญาณวโรรส. (2501). *ธรรมวิจารณ์*. พิมพ์ครั้งที่ 20. กรุงเทพมหานคร : มหามกุฏราชวิทยาลัย.
- พระพุทโธชาจารย์. (2535). *ธัมมปฎิฐกถา สดุดโม ภาโค*. พิมพ์ครั้งที่ 21. กรุงเทพมหานคร: มหามกุฏราชวิทยาลัย.
- พระไพศาล วิสาโล. (2506). *ประวัติศาสตร์การบริโภคสุราในประเทศไทย*. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์คุรุสภา.
- พระมหาจรรยา สุทธิญาณ. (2537). *สุราปริทัศน์ : วิธีและขั้นตอนของการเลิกสุรา*. กรุงเทพมหานคร: ธรรมสภา).
- พระมหาไพฑูรย์ แก้วเขียว. (2541). *พุทธจริยธรรมกับการดื่มสุราของชาวไทยพุทธ : ศึกษาเฉพาะกรณีชาวไทยพุทธ ในกรุงเทพมหานคร*. วิทยานิพนธ์อักษรศาสตรมหาบัณฑิต, บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหิดล.